

CUVÂNT-ÎNAINTE

*Motto: „I will concede to any critic that it is extremely monotonous, quite contemptible as literature, and even positively repulsive in parts. But it is a member, and was a very popular member, of a most noteworthy class of books”**

(M. R. James, *On the Apocalypse of the Theotokos*)

Apocriful cunoscut în filologia românească sub titlul de *Apocalipsul Maicii Domnului* și încadrat așa-numitei literaturi apocaliptice este, alături de *Legenda duminicii* și *Visul Maicii Domnului*, una dintre cele mai răspândite cărți populare. De aceea, alcătuirea unei ediții științifice, care să reflecte traseul acestui text în manuscrise și vechi tipărituri, într-un spațiu cultural dat, este un demers complex, nu lipsit de dificultăți și probleme dintre cele mai diverse.

Studiul de față își propune prezentarea, sistematizarea și clasificarea celor peste 90 de versiuni manuscrise românești păstrate ale acestui apocrif, pe care le-am identificat în Bibliotecile Academiei Române din București și Cluj, în Biblioteca Patriarhiei Române, în Biblioteca Națională a României, în colecția de carte veche a Arhivelor Statului din București, la Arhivele Statului din Bacău, la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, la Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj sau în alte arhive, precum colecțiile particulare sau colecțiile unor biblioteci mai mici, ca cea a Muzeului de Artă „Ion Irimescu” din Fălticeni. De mare ajutor, mai ales pentru studiul textelor-sursă din care au fost traduse cele românești, ne-au fost stagiile de cercetare întreprinse la Sofia, Moscova, Petersburg, Budapesta și Viena.

În acest context, ținem să ne exprimăm gratitudinea față de personalul care se ocupă de manuscrise și carte rară de la Biblioteca Academiei Române din București, pentru sprijinul constant și consistent acordat pe parcursul elaborării lucrării. De asemenea, mulțumim tuturor celor care ne-au oferit ajutorul, dezinteresat și necondiționat, în cercetările desfășurate în celelalte biblioteci din țară și din străinătate. Fără aportul lor, studiul de față ar fi fost, cu siguranță, mult mai sărac.

Când un apocrif circulă în sute de variante, grecești, slavone și românești, este greu de stabilit o filiație definitivă a versiunilor. Putem

* „Sunt de acord cu orice critic că textul este extrem de monoton, jalnic din punct de vedere literar și chiar respingător pe alocuri. Dar este un membru, și a fost unul foarte popular, al celei mai interesante categorii de cărți” (James, *Apocrypha*, p. 109).

constata asemănări sau deosebiri între anumite versiuni românești și cele slavone corespunzătoare; putem de asemenea presupune, pornind de la anumite indicii lingvistice, descendența unor versiuni din originale slavone sau grecești, dar este aproape imposibil de determinat textul care a stat la baza unei anume versiuni sau chiar a unui anume subtip. Abia un efort concomitent al cercetătorilor din diferite spații culturale – care să alcătuiască, fiecare, o atare dare de seamă despre respectivul apocrif – ar putea duce la o clarificare a traseului parcurs de povestire și ar pune în evidență modificările apărute într-o anume zonă. Din păcate, această sistematizare a materialului pentru *Apocalipsul Maicii Domnului* lipsește, atât pentru manuscrisele slavone, cât și pentru cele grecești. Taxonomiile alcătuite până în prezent sunt de multe ori incomplete, ceea ce reiese cu ușurință din puțina bibliografie consacrată apocrifului. Studiile critice care vizează acest text au aproape exclusiv ca punct de reper versiunile cele mai vechi cunoscute, adică cele grecești; iar dintre acestea iau în considerare doar câteva din totalul manuscriselor.

În aceste condiții, metoda folosită în demersul pe care ni l-am propus se bazează pe analiza motivelor textului. În fapt, ceea ce am alcătuit în această cercetare monografică nu este decât o etapă în studiul cărților populare. Însă o etapă necesară și obligatorie. Ea este, pe de o parte, necesară editorului, pentru a putea astfel selecta acele texte relevante, iar, pe de altă parte, este obligatorie pentru a putea descrie un *statu quo* al circulației manuscrise a textului în spațiul românesc.

Lucrarea de față a fost elaborată sub îndrumarea binevoitoare și atentă a domnului dr. Alexandru Mareș, conducătorul Sectorului de filologie și limbă literară din cadrul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, căruia îi datorăm întreaga noastră recunoștință. În aceeași măsură, suntem recunoscători domnului profesor dr. Mihai Moraru, pentru felul înțelept și discret cu care ne-a călăuzit mereu în descoperirea altor fațete și profunzimi ale temei studiate.

Am beneficiat, de asemenea, de prețioase observații și sugestii din partea domnului academician Gheorghe Chivu și a domnului profesor dr. Alin-Mihai Gherman, cărora le adresăm caldele noastre mulțumiri (celui din urmă și pentru sprijinul pe care ni l-a acordat în stagiile de cercetare efectuate în bibliotecile clujene).

În fine, suntem convinși că studiul nostru s-ar fi înfățișat mult mai arid fără îndemnul, sfaturile, remarcile și sugestiile primite, în cursul a lungi și prietenoase discuții, de la membrii colectivului de filologie și limbă literară. Se impune a aminti aici sprijinul considerabil pe care colega noastră, doamna dr. Emanuela Timotin, ni l-a acordat în procurarea bibliografiei străine. Și lor toți, le mulțumim.